

Природа као инспирација

Природа је одувек била велика и стална инспирација за писце, песнике, сликаре, композиторе, архитекте. Дрвеће, брда, планине, цвеће, трава и облаци, вековима су будили страхопоштовање или били предмет уживања. Данас природу човек у великој мери контролише, намеће јој своје жеље и потребе, често је уништавајући. Промене годишњих доба, утицај светлости и сенке, временске прилике, специфичности биљног и животињског света и њихова симболична значења утицали су на настанак многих уметничких дела. Закони које владају у природи, неред који је последица олуја и ветрова на отвореном мору, често су поређени са животом и људском судбином. Кроз различите историјске периоде однос човека према природи се мењао. Уметници инспирисани природом и природним процесима раде углавном на основу пажљивих посматрања природног света.

„За мене је слика једна дуго грађена конструкција директних односа са природом“,
Марко Челебеновић, српски сликар

Сматра се да је уметност, а пре свих сликарство, оку посматрача открила пејзаж, упућујући га на природно лепо. Кроз историју уметности пејзаж и природа су били схваћени на различите начине.

У доба антике и раног средњег века најчешће су третирани као споредна тема, односно као позадина или позорница иза главног мотива слике (фигура), у виду стена, дрвећа и ливада. У доба ренесансе, сликари користе перспективу и инспирисани су античком поезијом. Ренесансни уметници нису сликали узбуркано море или планинске пределе, већ су у својим делима били инспирисани вртовима. Италијански уметник Сандро Ботичели, око 1477. слика алегорију под називом „Пролеће“, на којој је приказано девет митолошких ликова у воћњаку, испод дрвећа пуног цветова и плодова поморанџе. У средишту слике је Венера, богиња љубави, око које лепршају нимфе које славе долазак новог годишњег доба, у близини је жбун мирте, као и кукурек весник пролећа.

„Врт уживања“ холандског уметника Хијеронимуса Боша, рађен је као триптих (слика из три дела) и представља најзагонетнију слику из његовог опуса. Атмосфера нелагоде и необјашњиве злослутности, провлачи се између нагих, ситних људских фигура, бића необичног изгледа и егзотичних биљака. Предео је насељен животињама, али и хибридном чудовштима, као и справама за мучење, које симболизују Пакао. Тумачење слике односи се на Бошово схватање да Спасење заправо не постоји, већ да су људи предодређени за патњу.

Позадину многих композиција Леонарда да Винчија, такође чини природа, као што је случај на чувеном портрету „Мона Лиза“, где су позадина стене и вода, као у делу „Богородица и света Ана са Христом и Јованом међу стенама“. Немачки сликар и графичар Албрехт Дирер радио је аквареле пејзажа, као и студије биљака и животиња. „Олуја“ венецијанског сликара Ђорђонеа из 1505, посебна је по томе што насликани ликови

војника и наге жене са дететом изгледају као да припадају природи. Они су жртве олује која се спрема да их прогута. Призор личи на зачарану идилу, на лепоту која ће убрзо нестати. То сањарење које су до тада дочаравали само песници, сада је ушло и у сликарски репертоар.

На слици италијанског уметника ренесансе Пијетра Перуђина „Богородица се јавља светом Бернару“, из 1490, пејзаж који видимо између стубова доприноси сањивој атмосфери саме сцене. Оно што прво фиксира поглед посматрача на тој слици нису ликови светаца, већ сам пејзаж који је сликар поставио у сам центар. Видимо небо у више нијанси које представљају јутро, долину са понеким витким дрветом и брда у даљини.

У 17. веку популарно је сликарство у коме преовлађују сцене аркадије, земље пастира, безбрижности и лета, лишене пролазности времена. Француски сликар Никола Пусен, слика циклус годишњих доба који у ствари симболузују животне промене које се дешавају у самом човеку. На слици „Ја сам у Аркадији“ насликаној 1638. три пастира посматрају камен на коме су уклесане речи „Et in Arcadia Ego“. Један од њих прстом показује на слова, чија сенка делује злокобно, налик српу или коси која персонификује смрт. Француски пејзажиста Клод Лорен провео је готово читав живот у Риму. Истражујући његову околину, насликао је низ пејзажа на којима преовладава атмосфера раног јутра или поподнева. Носталгија лебди над његовим пределима, а они су имали посебну драж за северњаке који никада нису били у Италији. Холандски сликар Јакоб ван Ројсдал 1600. слика „Јеврејско гробље“, на коме је смрт приказана гробовима испод рушевине и комадима срушених грана дрвећа. Облаци на небу су густе и тамне, а дуга у углу симболише наду. Поток који тече представља кретање и обнављање.

Средином 18. века пејзаж по узору на књижевност. постаје *лирски*, У сликама Томаса Гејнсбороа открива се лепота енглеског врта. Подстиче се неговање приватних паркова у којима је ондашња аристократија проводила време, читајући романе и уживајући. Енглески парк је површина коју негују професионални баштовани, али ипак подсећа на дивљу, природу са пуно растиња и биљака, за разлику од француског врта који има геометријске облике. „Разговор у парку“ из 1746. приказује мушкарца и жену како седе на клупи у парку, док се кроз дрвеће иза њих назире антички храм. Почетком 18. века рушевине јављају се у ликовној уметности, указујући на пролазност и нестабилности историјских збивања.

Са доласком романтизма у 19. веку сликари се све више занимају за приказивање природних појава, уз коришћење нових ликовних техника. Џон Констанбл слика енглеско село, облаке који се стално мењају и кроз које се прелама сунчева светлост. Осим облака, интересује га и одсјај светлости на површини воде која се непрестано креће. Иако је већину слика радио у своме атељеу, ипак је у природи правио највећи број скица. Према енглеском уметнику Слика брода који тоне у олуји, честа тема у Тарнеровом опусу, у ствари је симболичан приказ човека у борби са судбином. Тарнерова „Снежна олуја. Ханибал прелази Алпе“ из 1812, иако илуструје историјски догађај. Све је контрасту светла и сенке, а сам Тарнер тражио је да се слика на изложби окачи ниско како би се гледала из правог угла. За разлику од њега, другачији приступ природи има немачки сликар романтичар Каспар Фридрих. На својој најзначајнијој слици „Бродолом наде“, насликаној 1821. инспирисаној стварним догађајем – пропашћу експедиције у Беринговом мореузу,

Фридрих слика ледена пространства Арктика, која делују непомично, као споменик човековог пораза

Слика „Доручак на трави“ Едуарда Манеа унела је велику промену у сликарство, најваљујући нови правац у уметности – импресионизам, настао између 1860. и 1870. године. Познати француски писац Емил Зола је сликовито описао настанак и карактеристике овог уметничког правца „Нама треба сунца, слободног ваздуха, једно светло и младо сликарство. Пустите сунце нека уђе и сликајте ствари онако како изгледају у пуној светлости дана“. Импресионисти су као најчешће мотиве бирали пејзаже са реком, излетишта, снег, небо прекривено облацима, стогове сена, локвање на води, јер су у њиховом сликању могли да ухвате одблеске сунчеве светлости на води.“ Сликајући на отвореном, ван атељеа у „пленеру“, импресионисти су настојали да ухвате променљиве варијације светлости. У својим сликама приказивали су различите промене у осветљењу од зоре до заласка сунца. Један исти мотив импресионисти су често сликали више пута под разним утицајима светлости. Клод Моне је забележио мењање боја у пејзажу са променама годишњих доба узимајући за тему стогове сена.

Након импресионизма, група постимпресиониста 1880. међу којима су Пол Сезан, Жорж Сера и Ван Гог, настављају са експериментисањем и истраживањем јаке светлости и боје. Винсент Ван Гог сматрао је да импресионизам не дозвољава уметницима довољно слободе. Каријера овог холандског сликара била је кратка, али је за собом до данашњих дана оставио велики траг. „Житно поље и чемпреси“, насликано 1889. показује житно поље, дрвеће подсећа на пламен који избија из земље. Анри Русо, ради фантастичну слику „Сан“ , на којој представља нагу фигуру жене у егзотичном окружењу прашуме, окружену дивљим животињама. Његове џунгле биле су мета критичара који су уметника доживљавали као нешколованог аматера и наивног сликара. Иако је Русо насликао преко двадесетпет представа џунгли, никада заправо није путовао ван Француске. Егзотичне сцене сликао је под утиском фотографија које је виђао у популарним часописима, у причама француских истраживача, њиховим фотографијама и изложбама, као и у париском зоолошком врту. Дивље животиње које често срећемо на Русоовим платнима инспирисане су уметниковим честим посетама природњачком музеју и зоолошко-ботаничкој башти у којима су се могле видети многобројне биљне врсте из егзотичних крајева као и препариране дивље животиње.

Сликарство 20. века донело је нове уметничке правце, експресионизам и апстракцију. Слика Хенрија Матиса „Радост живљења“ из 1905. дочарава пагански призор, људске фигуре које се налазе немарно распоређене у неком пејзажу. Тај готово дечји начин цртања, крије заправо одлично познавање људске фигуре. Немачки сликар Пол Кле, био је под утицајем примитивне уметности и дечјих цртежа. Слика „Ја и село“, из 1911. године, инспирисана је његовим сећањем на детињство, коње, краве и пољопривредне радове радове, и даље живе у његовој машти и измешане на сликарском платну. Двадесет година касније, немачки сликар Макс Ернст, примењује различите поступке на платну: колаж, отискивање, преношење. „Анђео мочваре“ из 1940. подсећа на сан у коме је присутан анђео смештен у неком туробном пределу.

Уметници и сами закорачују простор природе стварајући уметничке предмете изван атељеа. Кристо и Жан Клод интервенишу у пејзажу постављајући огромне завесе између брда, дело „Завеса у долини Колорадо.“ У раду „Опкољена острва“, изведеном

1983. у Мајамију, 11 острва окружено је розе платном, а помоћ су им пружили инжињери, кројачи, морски биолози и орнитолози. Ови радови изазивају дивљење, али имају и еколошки смисао, јер је уклоњено 40 тона смећа за ову поставку. Неки уметници украшавају природу, на лицу места, тако што крече стене или боје воду, изводе шетње дуге километрима и записују своје утиске, фотографишу и пишу текстове, постављају огледала.

У ликовној уметности 21. века укрштени су многи и различити приступи, материјали и технике. Уметност је данас могуће, доирнути, осетити и бити део ње, што раније није било могуће. Некада је посматрач био са друге стране слике. Користе се и нова технолошка знања из анимације, 3Д принтови, програмирање. Рад Чои Јенг Ха, изложен на Венецијанском Бијеналу 200. „Бели лотос“, представља огроман цвет на надувавање, висок 2 метра. Његово расцветавање изгледа као генетска мутација цвета. Оно подстиче на размишљање о климатском променама, и генетици и хибридизацији биљака.

Архитектура представља уметност, а многе светске грађевине права уметничка дела. За велики број њих је, као и у сликарству, природа извор инспирације. Бриселски Атомијум

Унутрашњост атомијума чине музеј и пар експоната. Изграђен је 1985 за светску изложбу Еспо. Међусобно повезане сфере од нерђајућег челика праве облик једног молекула кристала гвожђа који је увеличан 165 милијарди пута. Висина овог молекула је 102 метра. Лотосов храм у Њу Делхију

Овај храм је инспирисан обликом лотоса и осмислио га је архитекта Фариборз Сахба. Латице од мермера су распоређене у групе од по 3 латице, а укупно их има 27. Материјал за изградњу овог храма дошао је из Грчке, а централна сала може да прими 2 500 људи.

Национални стадион у Пекингу

Стадион је осмишљен за олимпијске игре 2008. године. За изглед стадиона је заслужна швајцарска фирма. Осмишљен је у облику посуде, где је унутрашњост са кровом и степеништем интегрисана у структуру просторне мреже, украшене преклапајућим челичним подупирачима. Простор између је попуњен прозирним мембранама, што подсећа на птичије гнездо.

Мост Хеликс у Сингапуру

Овај мост повезује музеј уметности и науке са хотелом и тржним центром. Инспирација за овај мост је двоструки хеликс ДНК.

Кућа Батљо у Барселони

Барселона је богата необичним грађевинама, а за већину њих заслужан је архитекта Антонио Гауди. Кућа Батљо или кућа костију је пројектована као породична кућа, изграђена између 1905. и 1907. Названа је овако зато што њена спољашња структура подсећа на структуру костију.

Антонио Гауди је рођен 1852. у Шпанији. Рано је почео да се интересује за архитектуру, 1869. је уписао школу у Барселони, која је тада била најмодернији град Шпаније. Завршио ју је 8 година касније, јер је морао да иде у војску. Никада се није женио, цео живот је посветио архитектури, највише је стварао у Барселони. Још нека од његових најпознатијих дела су: Саграда Фамилија, Каса Мила, Парк Гуел.

Удо Хеимерман је немачки архитекта који је развио филозофију природне и органске архитектуре. Он већ 30 година шири свест о равнотежи између природе и културе. Глина је материјал којем он даје предност у односу на остале материјале. Нискоенергетске и пасивне куће су на врху лествице овог архитекте. Филозофија тих домова наглашава методе изградње које смањују губитак топлоте као и смањење емисије угљен диоксида. Кроз одрживу градњу могуће је смањити потрошњу фосилних горива, и то је оно што Хеимерман предвиђа за будућност еколошки прихватљивог дизајна. Он развија сензибилитете ка поновним коришћењем и ревитализацијом постојеће архитектуре и материјала. У тим просторима, са историјом, он постаје креативан, поготово кад је у питању коришћење практичних система за грејање и хлађење, и кроз процес прилагођавања брани свој став да све то погодује будућности зелене градње.

Људи данас све више беже од урбаног живота и граде викендице. Викенд насеље у Америци, Mill Valley, је савршено место за одмор од градског живота. Куће се стапају у амбијент, укопане су у постојаће нагибе или се налазе између дрвећа и потпуно се уклапају у природу. За градњу једне од викендица циљ је био да се што мање интервенише на терену. Просторије су другачије оријентисане, што пружа другачији доживљај спољашњости.

Природа се не може избећи ни у музици, она је била инспирација за многа велика дела. Једно од најпознатијих дела инспирисано природом је "Четири годишња доба" Антониа Вивалдија

Бетовен је рекао да би радије био у друштву дрвећа него људи и да му идеје падају на памет напољу, током свакодневних шетњи. (шеста симфонија је била једна од њих) Моцарт је компоновао на разним местима, али његово омиљено место за компоновање била је башта.

Неки су путовали да би нашли инспирацију, на пример Менделсон је посетио једно острво у Шкотској, пре него што је написао "3. симфонију".

Вагнер је такође био велики љубитељ природе, што видимо из његових писама и мемоара. Шетња долином била је инспирација за његово дело "Шумски жамор".

Лабудови такође су пробудили инспирацију у многим уметницима. Музичка дела инспирисана њима су: "Лабудово језеро" -Петар Иљич Чајковски, "Кармина Бурана" -Карл Орф, "Пета симфонија"-Јан Сибелијус, "Лабуд из Туонеле" -Јан Сибелијус, "Сребрни лабуд"-Орландо Гибонс...

Када кренемо у природу, можемо чути како шушти дрвеће, пада киша или зује пчеле, или јаче звукове, попут грмљавине, ударања таласа или пуцкетања ватре. Када композитори слушају природу, чују не само обичне звуке – већ музику! Природни свет инспирисао је композиторе да напишу многа позната музичка дела. Мелодије, хармоније и музичка динамика могу се комбиновати да би створили утисак драматичне олује на мору, тихог трептања звездане светлости или величанственог изласка сунца. Стално видимо и послушимо природу, али музика нам омогућава да је доживимо са осећајем чуђења и страхопоштовања.

Када сликар ствара слику, доноси пуно одлука. Одабира боје, њихов квалитет, право платно, потезе четком и одређени стил. На исти начин, композитори користе неколико алата за стварање одређене слике помоћу музике. Оркестар садржи групе музичких инструмената: дувачке, гудачке и удараљке. Сваки инструмент има различите квалитете и

могућности. Композитор одређује темпо, што значи брзину извођења музике, која се мења, постајући бржа или спорија, или опет бржа. Динамика су упутства која композитор ставља у партитуру да би контролисао када музичари треба да свирају гласније, или тише и нежније, или можда поново гласније.

Италијански композитор Антонијо Вивалди намеравао је да напише сет од четири концерта за виолину под називом „Четири годишња доба“, по један за сваку сезону. Дело је написано 1723. Концерт је композиција која показује талент и вештину соло извођача, у овом случају, виолинисте. Вивалди звуком виолине описује лепоте сваког годишњег доба. Иначе, ово дело нарочито је било популарно у Француској, а краљ Луј XIV захтевао је да се „Пролеће“ изводи специјално за њега.

Реке су увек биле важан природни ресурс. Чешки композитор Беджих Сметана, живео је у 19. веку и гајио је дубоку љубав према својој домовини. Влтава је позната река која тече од планина, преко чешке покрајине, кроз град Праг и на крају се спаја са Елбом код Мелника. У симфонијској поеми „Влтава“, из циклуса „Моја домовина“, Сметана прати реку од њеног извора, претварања потока у реку, запажајући људе и догађаје на обалама. Симфонијска поема је музички облик у једном ставу у коме је описана нека личност, прича, песма, природа, животиња, или историјски догађај. Када Влтава тече кроз шуму, чује се звук хорне којим се најављује почетак великог лова. Овај лимени дувачки инструмент истиче карактеристичан ритам позива у лов, а помажу му и бубњеви. Прави призвук лова постиже се понављањем истих нотних висина у ритму који подсећа на војнички марш.

Ђакомо Росини компоновао је 1829. „Олују“, која је уствари одломак из његове чувене опере „Вилијам Тел“. Користио је читав оркестар да би створио утисак силе изненадне кишне олује, укључујући тимпане и тромбоне. Росинијева „Олуја“ је постала популарна као тема у многим филмовима и цртаним филмовима.

Француски композитор Клод Дебиси познат је као водећа фигура у уметничком покрету импресионизам. Уместо да ствара специфичне слике својом музиком, Дебисијев циљ је био да компоује дело које буди јака расположења и доживљаје код слушалаца. Када чујемо његово дело „У чамцу“, можда нећемо толико замислити стварни чамац колико осетити искуство скакања по површини воде. Једно од његових најпознатијих дела је „Месечина“, које је написао 1890. године.

Да ли сте се икада пробудили пре зоре и посматрали излазак сунца? Композитор Ферде Грофе јесте! Када је био младић, путовао је у Велики кањон у Америци. „Први пут сам видео зору јер смо тамо дошли претходне ноћи и улогорили се“, присетио се. „Одушевио сам се у тишини... јер како је постајало све светлије и светлије могли сте чути цвркулт птица и оживљавање природе. Одједном, бинго! Ено га, сунце. Тешко бих могао да опишем речима, јер би речи биле неадекватне.“ Грофе је постао познати џез пијаниста и аранжер музике за џез оркестар. Када је остварио сан да постане композитор, пишући партитуре за телевизију и филмове, позабавио се описивањем изласка сунца кроз музику. Његово дело „Grand Canyon“ из 1931. приказује различите сцене унутар кањона.

У свемиру влада осећај бескараја. Музика композитора и пијанисте Џона Вилијамса из 1977. за чувени серијал филмова „Ратови звезда“ једна је од најупечатљивијих и

најуспешнијих филмских тема свих времена. Прави астронаути би рекли да се на свемирским путовањима чује нешто попут звучних сигнала, зујања, али и бескрајне тишине. Са Вилијамсовом музиком, међутим, свемир је херојски, мистериозан, авантуристички, надахњујући и победоносан. Оригинална музика се чува се у Конгресној библиотеци, у Америци, у Националном регистру снимака, као културно добро од историског значаја.

Сабри Бен-Ачоур је керамичар чије су уметничке креације надахнуте јапанском естетиком, земљаним тоновима и земљаном текстуром. Тежи да ствара функционалну гранчарију органске структуре.

У својој уметности користи особине и природне силе различитих материјала, са циљем да умањи људско интервенисање. Бенова керамика има посебан стил, а његова инспирација долази из природе.

Током свог рада развио је систем магнетне глине која додаје дубину и несавршеност његовим делима, као и технику познату као "електроформирање" која ствара бакарне кристале формирајући природно обликовање. У наредном периоду у свој рад планира да укључи и биљке.